

MARTÍ DOMÍNGUEZ

Argilaga adusta

Josep Valor i Gadea, en el bonic llibre *El mas de Planisses* (ed. Setimig), realitza una esplèndida descripció de les muntanyes de Castalla. Es una explicació acurada, amb un llenyatge ric, on s'entreté amb les caves de neu, amb els cultius, amb els ramats, i molt especialment amb les persones que treballaren en aquell mas de la família Valor, encimbellat a mil metres d'altitud. El testimoni que deixa Josep Valor, nebot de l'escriptor Enric Valor, és el del treball de muntanya, el d'una explotació de secà avui tristament abandonada, quan la funció del llenyataire ja no té sentit, quan el blat sembrat en bancals inversemblants ja no paga la pena de recollir, quan els ceps plantats han envellit sense arribar a donar ni un ver rajolí de vi. Els temps moderns han sentenciat els vells usos agraris dels homes, i com diu Josep Valor: "la terra s'ha tornat improductiva, cal deixar-la; el que fou serra que torne a ser serra... Encara avui les vinyes de Planisses enmig de l'argelagar trauen cada any dues o tres fulletes d'un verd que passa prompte a vermell, com a recordatori de l'esforç de tota una generació d'homes, dels últims romàntics de l'agricultura".

Els últims romàntics de l'agricultura, és cert. Hi ha alguna cosa de romanticisme encés, d'aventura desesperada en la voluntat de cultivar vessants abruptes, comes improductives, trencacolls inversemblants; hi ha quelcom d'inaudit en escorçar-se la pell abocant-se a la construcció d'aquells bancals que quadriculen l'epidermis de les nostres muntanyes. Sovint ho pense mentre camine per vells camps abandonats, on els ametlers ja fa anys que s'han corsecat, i on tan sols els ramats d'ovelles, esbandint-se per aquelles solanes aclaparades, remosquegen el llistó grisenc i alguna mata de farigola. Però aviat ni els ramats d'ovelles –les raberes, que en diuen al Maestrat– s'entretindran per aquells camins oblidats per la Providència, i el que fou serra tornarà indefectiblement a ser serra: els bancals solsits i assolats aniràn perdent la batalla al davant de l'argilagar, del brost de la carrasca o de l'embranchida dels joves pinatells.

Aquests dies passats de febrer les argilagues que creixien als vells bancals abandonats del Maestrat eren a vessar de flors. Era admirable l'esplèndida florida de l'argilagar, posant en totes aquelles muntanyes àrides i grisenques, habitualment tristes, una flama d'alegria. Quan floreix, l'argilaga oculta la seua naturalesa, les seues punxes com a dits, les seues espines que entrebanquen i esquerrinxen els ramats. Quan floreix, l'argilaga –la gatosa, com l'anomenen també, per comparació de les punxades d'aquestes plantes amb les esgarrapades del gat– sorprèn els homes, per la seua exultant bellesa i pel seu goig de viure. Ja ho va escriure l'últim romàntic dels nostres poetes, Costa i Llobera: "Du flors tot herbey, tota rama,/ fins el betzer y l'argelaga adusta". Fins l'argilaga floreix, és cert. L'argilaga adusta, amics, que tan sols duu –com la vida– flors i espines.